

NEDERLANDSE LANDBOUW: ERG VERDIENSTELIJK IN EUROPA?

Kees de Bont en Jakob Jager

Het ontstaan en de ontwikkeling van een Europese gemeenschappelijk markt van inmiddels 25 landen lijkt op het lijf geschreven van de sterk op export gerichte Nederlandse agribusiness. Immers zonder hinderlijke belemmeringen en controles aan de grenzen van deze landen zijn zo'n 450 miljoen consumenten vrij gemakkelijk te bereiken. Hierdoor hebben Nederlandse bedrijven zich kunnen specialiseren. Maar is die Europese eenwording ook zo verdienstelijk voor de Nederlandse agrariër? Een analyse van het LEI leert dat hier best wel een aantal kanttekeningen bij is te plaatsen.

Daling van inkomensprestaties

De land- en tuinbouw in Nederland heeft in 2003 een inkomen (reëel, per arbeidskracht) dat bijna 20% lager is dan in het midden van de jaren negentig. Dit steekt schril af bij de gemiddelde stijging met ongeveer 6% in de EU en zeker bij inkomensverbeteringen met meer dan 10% in een aantal EU-landen, waaronder België, Italië en Spanje. Alleen de Britse en Deense landbouw heeft in deze periode dezelfde koopkrachtverslechtering ondervonden als de Nederlandse. Een belangrijke oorzaak voor de inkomensteruggang in Nederland is dat de opbrengstrijzen van de producten achterbleven bij de prijzen van de kosten.

In vrij algemene zin geldt dat de Nederlandse land- en tuinbouw lange tijd in Europees verband goed tot zeer goed scoorde wat betreft de inkomensresultaten van de bedrijven, maar dat het rapport er nu dus minder goed uitziet. Wanneer naar de ontwikkeling van de resultaten van de verschillende sectoren wordt gekeken, dan is er wel een wisselend beeld te zien.

Tabel 1 Positionering en ontwikkeling Nederlandse landbouw in de EU

Sector	Score inkomen a)	Ontwikkeling inkomen b)	Score marktpositie a)	ontwikkeling marktpositie b)	ontwikkeling maatschappelijk d)
Akkerbouw	6	-	7 c)	-	+
Sierteelt	8	0	9	0	+
Groenten	7	+	7	-	+
Fruit	6	+	7	-/0	+
Melk en zuivel	7	-	8	-/0	+
Varkens	6	0/-	6	-	0/+
Totaal agrosector e)	7	-/0	7	-/0	+

a) op een schaal van 0 (zeer slecht) tot 10 (uitstekend); betreft inkomen van de primaire bedrijven

b) in vergelijking met begin jaren negentig: van - is duidelijke verslechtering tot ++ is duidelijke verbetering, ten opzichte van andere EU-landen

c) betreft met name aardappelen

d) dit betreft de vraag of de sector de afgelopen jaren een verbetering scoort op maatschappelijke thema's, ook in EU-verband, waarbij per sector/ keten verschillende zaken relevant zijn (zie hoofdstuk 5), in plantaardige sectoren vooral gewasbescherming, in veehouderij mineralen, gezondheid en welzijn dieren.

e) deze omvat meer dan de hier genoemde sectoren, o.m. ook de verwerking en handel van uit het buitenland geïmporteerde agrarische producten zijn van belang bij marktpositie.

Per sector verschillend beeld

De Nederlandse *melkveehouderij*, die lang toonaangevend was, staat niet meer aan de absolute top. Het verlies van de Europese topospositie is vooral het gevolg van een wat minder sterke schaalvergroting en een forsere stijging van de kosten. Vooral de hoge kosten van de aankoop en huur van melkquota spelen de Nederlandse veehouders parten. Nederland staat in de inkomensranglijst van Europese melkveeouders nog wel redelijk hoog, maar vooral omdat de bedrijven gemiddeld nog groter zijn dan in veel andere EU-landen. Bij een vergelijking tussen bedrijven met een gelijke omvang staat Nederland bijna onderaan.

De Nederlandse *akkerbouw* heeft wat van zijn specifieke kracht, op basis van een intensief bouwplan met vrije gewassen, zoals aardappelen, ingeleverd. In andere landen is de aardappelteelt uitgebreid en kunnen de bedrijven bovendien gemakkelijker in oppervlakte vergroten. Met de hogere grondprijzen in Nederland stegen ook de kosten voor de akkerbouw hier meer dan in de meeste andere landen. De inkomens in de Nederlandse akkerbouw fluctueren sterker dan elders en waren onder meer in 1999 en 2000 erg laag. De *varkensbedrijven* in Nederland nemen met hun inkomen nog een positie in de middenmoot van de Europese ranglijst in. Met het wegvallen van de hoge Europese graanprijzen is een belangrijk voerkostenvoordeel ('goedkopere graanvervangers') verdwenen, terwijl de mest- en diergezondheidsproblematiek in Nederland relatief hoge extra kosten oplevert. Verder ontvangt een deel van de varkenshouders in andere landen Europese subsidies (toeslagen) voor de teelt van graan. Doordat de groei van de bedrijfsomvang (in aantal dieren) in de Nederlandse varkenshouderij gelijk opliep met het tempo van schaalvergroting in andere landen, is Nederland nog niet helemaal in de achterhoede verzeild geraakt wat betreft het inkomen, dat de laatste jaren bijzonder laag was.

Alleen in de *tuinbouw* slaagt Nederland er in zijn vaak goede positie te handhaven. In de teelt van snijbloemen en potplanten is het toonaangevend qua omvang en bedrijfsresultaat. Denemarken volgt hier op enige afstand. In de glasgroenteteelt is er meer concurrentie en kan dus minder van voorsprong worden gesproken. De teelt van onder meer tomaten is in Spanje sterk toegenomen en het inkomen is er gemiddeld relatief hoog. Wel is de Nederlandse glasgroenteteelt duidelijk hersteld van de lage inkomens in de beginjaren negentig. De nadruk op verbetering van de kwaliteit en logistiek heeft resultaat opgeleverd. In de opengrondsgroenteteelt is het inkomen in Nederland echter niet verbeterd en juist voldoende om in de Europese middenmoot te verkeren. De telers van opengrondsgroenten in Spanje, België en Italië hebben gemiddeld hogere inkomens. In de fruitteelt is het inkomen van de Nederlandse telers wel verbeterd, maar nog lager dan van met name de Belgische, die hier aan de top staan.

Meer informatie:

Rapport 2.04.03 *De Nederlandse landbouw op het Europese scorebord*